

ІВАН

Курликали журавлі

Чорною мережкою журавлині ключі прошивали ранкову легку блакить верховинського неба.

Кру, кру, кру... — протяжне, тривожно падало на ліси і гущавини чагарів по обочах, никло в глибоких нетрях і глухло по хвилях натуженої талими водами прудкої ріки.

Іван Каламар вийшов з хати й став коло городця. Вззяв за штахетину і дивився, як щільно жінка перекопує грядку. На теплих вітрах, на сонці просохла земля кришилася дрібною грудкою, коли перекидала її, сікла вістрям рискалі сторч од себе.

Чекав, чи, бува, Анна не промовить яке слово — вночі приплив додому пізно. На світанні пробудитися не могла, щоб встав, брав лопату і йшов щось робити коло хати. Ади, яка пильна! Він ще заспаний, а вона вже сьомим потом облялася.

«Роби, роби! Бог жінку і створив для того, аби три кути в хаті було кому держати! А мені і так не лихо... Від роботи коні здихають...» — думав.

Булькнуло, забурчало у його шлунку од того, що був голоден.

— Чуєш, га-а! Дай щось їсти!

Мов студені води гулькнули на неї — наляканими очима застигла на чоловікові:

— Бійся бога! Дав святий дочекатися великодньої п'ятнички, потерпи хоч одній днинці, коли вже говіння не знав...

— Пережиток!.. — пальнув.

— Твоя мама, прощена би, від живного четверга до світлої воскресної недільки в роті і водички не мала, а жила...

— Пережиток! Хто її просив?..

— Не просив ніхто... Закон пам'ятала!

— Пережиток! Кажу тобі, пережиток! А з мене дурня не роби! По жіночому закону і обов'язку їсти дай!

— Аж би ти мене сік, аж би ти мене рубав на дрібні кавалки, нині їсти тобі не подам!

— Думася, шанкувати буду перед тобою? — випалив. У його уяві в цьому городці у такий же передвеликодній день на цій же грядці і цим же рискалем орудувала його перша жінка — небіжка Марійка...

Кру!.. Кру... — прилиало далеке й глухе пташине промовляння.

Ключ-бо прощався з селом, відпливав за високий обрій.

На грядці Анна рискалем ткнула до розпушеної ріллі й сперлася на держално. По розпашілому лицу повела полою рукава й задивилася на чорну журавлину мережку, що танула в блакиті.

Заторохтіло дерев'яними клепаками по грабовій дошці з високої церковної вежі, озвався хриплий велетенський держак. Недбало складеними пальцями правої Анни поспішно махнула хреста в повітрі од чола на живіт і рамена. Як-не-як, а нині великодня п'ятничка...

— Пережиток!.. Несусвітна темнота... — кепкував Каламар, гидливо збираючи воронкою тонкі губи.

Жінка схопилася й знову до роботи. Перед нею латка ціла чорніс відпочилою перемерзлою грудкою. Під ногами м'яка, ще не піднята земля.

В кутку городця зеленіє купка хрещатого барвінку, коло плота напружується пуп'ячками кілька щеп. Каламар дивиться на них і думає, котру цієї весни посадити на могилі покійниці Марійки — най би щена зеленіла і по веснах квітом вкривалася на пам'ять.

На церковній вежі торохтіння хвилю примовкло, далі знову пад селом покотилося дрібне і настирливе, поки не вдарилося в пригірки і не поглухло.

До хати од городця пішов зсутулений, важкий.

Кру... Кру... — німіюче падало на високі полонини.

Три Івани

Переступив поріг хати, рубленої з смерекових кругляків, — давніх, поруділих.

У сінях постояв, ніби якусь мить не знав, куди далі.

Запахло дивно проскурами, ладаном, восковими свічками. Як у далекі літа, коли заходив сюди з батьком погрітися в ті зимові неділі та свята між утренею і літургією, коли з полонини палило студеним вітром, а на ріці біліла крига. Ще малим хлопчиком був, як заходив сюди.

Тепер думав, що в цій оселі час зупинився назавжди і млосним сонухом, і навіть іконою Івана-хрестителя на стіні проти самих вхідних дверей, і плішами на мурованому димарі, і відром-бляшаником у кутку праворуч, щоб прохожанам зручно води напиться.

Почув повільно човгання важких ніг на помості в світлиці.

Каламар їмився за клямку, коли двері відчинилися.

На порозі став високий, пригорблений в плечах, набряклий в обличчі отець Іван Стах.

Гість зацікавленим поглядом ви'явся в біле попове волосся — на раменах підханувалося хвилею, а серед голови лежало рівним проділом.

— Добрий день, сину! — лагідно і добродушно привітався господар — справді був здивований: а що це могло привести до нього Каламаря?

— Гм... «сину»! — посміхнувся дратівливо Каламар. Помовчав, поводячи очима од ніг до голови й міряючи колісь ставного і здорового, тепер зниділого, погорбленого не одними тільки літами отця Стаха. — Який я для вас син? По богослуженнях не стовбичу, до сповіді не йду, а причащаюся тільки в закусочній? — задиркувано, з притиском питав Каламар.

Стах дався дозад. З віддалі хотів глянути на Івана Каламаря. Та зрозуміти ураз не міг тої лукавої насмішки, що підилася з його уст, розпливалася і холола на розповнілому широкому лиці.

«Ув-ва-а, ув-ва-а!» — почув він далеке-далеке і побачив Івана Каламаря в пелюшках у ту давню і, здається, таку недавно неділю одної зими після різдвя, коли сам він з кумою Савулихою приніс немовля в сновитку для хрещення.

— Гм... Тепер ти великий... — поступливо хитнув головою ніп і придивлявся до гостя тими допитливими очима, якими хотів прочитати усе, що було написано і чого не було написано на лиці Івана.

Каламар не знав — іти за господарем чи казати йому те, що має, тут, у сніях. Та вагався лише одну мить. Коли Стах відчинені двері потримав за клямку, гість ступив через другий поріг.

На плиті окріп балакуче побулькував покришкою — стрибала дрібно, докотливо на чайнику.

Велика молитовна книга лежала на попітрі, застеленому вишиваним рушником.

У кутку перед божницею звисала на ланцюжках лампада.

На двох Іванів дивився лагідний і добрий Христос. Довкола нього юрмилась іконами ціла громадка угодників божих, чудотворців преподобних і старців праведних, по чину більших і менших, значимих і малозначущих. Одні тулилися до Ісуса ближче, інші були трохи далі, і по

цьому теж можна знати, котрий святий якого рангу, з меншими чи більшими достоїнствами і силою впливу. Одне-єдине гуртувало до купи святий сонм — тусклі і пісні, бай-дужі обличчя.

— А тепер слухайте, святий отче, в якому такому ділі я до вас прийшов. — Каламар од божниці повернувся й підняв затиснутий довбешкуватий кулак у повітрі так, ніби щось у жмені чіпко тримав.

Стах насторожився.

— Кажіть мені: нині великодня п'ятниця?

— Нині свята великодня п'ятничка!.. — спокійно, розмірено відповів ніп, бо ще не знав, за чим навідався гість.

— А завтра субота?

— Субота.

— Позавтра неділя?

— Позавтра, синку, коли бог pomoже діждати в здоров'ї, святий великодень!

— Гм... Кажете — великий день!

— Святий великодень! Великий і світлий, синку, день!..

— А паски людям і цього року святити будете?

— Коли праведний і милостивий господь pomoже вам діждатися тої радісної днинки в моці і здоров'ї, буду святити!.. Може, і ви, Іване, пасочку принесете з жінкою?.. Я вас уже десять літ, коли добре пам'ятаю, не видів!..

— І не увидите! — сердився Іван Каламар.

— Та ви не гнівайтесь... Я вас від божого дому не проганяв, я вас до нього силою і не тягну!..

— Що чинити, отче, знаю і сам! До вас за порадою не прийшов!.. Слухайте, отче, що я скажу вам перший раз і другий раз... Перший раз: я вам ніякий не Іван!

— А хто?

— Я — Іван Іванович! Розумієте? Другий раз: людям паски святити цього року не смієте!

Стах застиг з розтуленими устами, бо десь усередині його немолодого ества щось тріпнулося, забилось, заклекотило й мало вирватися раптовою огудою. Та він тільки поступливо посміхнувся, переводячи бесіду на жарт:

— Що ви, чоловіче божий! Не гнівіть милостивого... Не творіть хулу!.. А коли хочете, я можу вам казати «Іване Івановичу»! Та ви для мене будете тільки Іваном — раз! А хто посвятить людям паски? — Два! — Тут отець Стах говорив і запитував уже спокійно, виважуючи кожне слово на терезах поміркованості, що їх дали йому довгі літа.

— Паски посвячу я!